

ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ КАКО МОБИЛИЗИРАЧКА АЛАТКА

Стојан СЛАВЕСКИ

316.347:341.234(4)

АПСТРАКТ

Во историјата многу етнички групи исчезнале како што постепено го губеле нивниот идентитет и биле апсорбирани од другите етнички групи. Зачувувањето на духовната, социјална и културна дистанца од другите етнички групи, одбивањето за асимилација и интеграција може, во погодни околности, да осигура опстанок на одреден етнички групен идентитет. Па така, етничката мобилизација е најзаслужна за подобрувањето на условите на најголем број етнички малцинства во Централна и Источна Европа. Без сопствена мобилизација многу етнички групи во посткомунистичкиот свет можеа да останат ранливи субјекти во нивните држави и општества. Целта на етничката мобилизација може да биде релативно скромна, како што е зголемувањето на опсегот на употреба на јазикот на малцинството. Други мобилизирани групи можат да си постават многу поамбициозни цели како што е реунификацијата на една, најчесто митска, но, сè уште, политички релевантна етничка татковина. Меѓутоа, реалниот проблем со кој се соочуваме сега е како да се демобилизираат веќе мобилизираните етнички групи.

Клучни зборови: етнички идентитет, секјуритизација, десејуритизација, малцински права

ABSTRACT: ETHNIC IDENTITY AS A MOBILIZING TOOL

Throughout the history, many ethnic groups have vanished as they gradually lost their identity and were absorbed by other ethnic groups. The preservation of spiritual, social, and cultural distance from other ethnic groups, the refusal of assimilation and integration may, in favorable circumstances, ensure the survival of an ethnic group's identity. Ethnic mobilization has been the most important development that has led to improvements in the conditions of most ethnic minorities in Central and Eastern Europe. Without mobilizing themselves many ethnic group in the postcommunist world might have rema-

ined the vulnerable subjects of their states and societies. The objective of ethnic mobilization may be relatively modest, such increasing access to in the minority's languages. Other mobilizing groups may identify more ambitious goals, such as the reunification of an often mythical but still politically relevant ethnic homeland. However the real problem we are facing with now is how to demobilize already mobilized ethnic groups.

Key words: ethnic identity, securitization, desecuritization, minority rights

Вовед

Етнополитичката мобилизација најдобро може да биде објаснета како „процес преку кој групите се организираат околу некои карактеристики на етничкиот идентитет во потрагата по одредени колективни цели”.¹ Со други зборови, етнополитичката мобилизација се храни од незадоволството на луѓето за одредена неисполнетост и нивната одлучност да ги остварат нивните политички интереси. Иако политичката мобилизација на една етничка група е потешка ако нема добро оформен колективен идентитет, самиот мобилизирачки процес го збогатува и полни со енергија етничкиот идентитет и придонесува за формирањето на етничкиот групен политички идентитет. Следствено, етничката мобилизација е политизација на етничкиот идентитет.

Од друга страна, согласно со теоријата на Хечер за „внатрешен колонијализам” етничките групи се мобилизираат како резултат на хиерархиската културна поделба на работата. Има многу разлики меѓу етничките групи, но сите не водат до етнополитичка мобилизација. Во подрачјата каде што членовите на една етничка група се чувствуваат периферно во однос на доминантната етничка група, етничкиот идентитет меѓу членовите на периферната група станува посилен. Што повеќе групниот идентитет го одредува животот на индивидуата тоа е поголемо значењето на припадноста на етничката група. Зголемувањето на дистанцата меѓу етничките групи – дали е тоа културна или економска – ја зголемува маргинализацијата. Ваков внатрешен колонијализам, како што Хечер го нарекува, води кон нивна мобилизација. Во овој случај, групниот етнички идентитет се формира како одговор на околината.²

¹ Види: Zoltan Barany, “Ethnic mobilization in the postcommunist context: Albanians in Macedonia and the East European Roma”, во Zoltan Barany and Robert G. Moser (edited), *Ethnic politics after communism*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2005, pp. 78-107.

² Michael Hechter and Margaret Levi, “Ethno-Regional Movements in the West” во John Hutchinson and Anthony D. Smith (ed.), *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 1994, pp. 184-195.

Според Барањи, за да се одржи и да просперира, етничкиот идентитет мора да биде внимателно заштитен, одржуван и зајакнат. Тој наведува дека етничкиот идентитет може да биде формиран и засилен преку бројни методи. Тоа може да вклучува славење на историските личности и значајни настани во минатото како и организирање фестивали за да се заштитат етничките традиции и култура на групата. Има неколку фактори кои ја охрабруваат мобилизацијата на етничките групи. Заедничките симболи коишто се широко прифатени и кон кои заедницата се однесува со љубов и лојалност помагаат во мобилизацијата на групата.³ Понатаму, знамињата, спомениците, поемите, химните и годишнините на историските настани можат, исто така, да придонесат за етничка кохезија. Барањи дури предлага „кога не постојат такви симболи или традиции тие треба да се измислат“.⁴ Веројатно најважен фактор кој може да ја стимулира етнополитичката мобилизација е некој вид политички промени (особено транзицијата од авторитарни во демократски режими). Транзиционите периоди најчесто одат рака под рака со намалувањето на ефективностата на државната моќ и намалувањето на вниманието на државата кон работите коишто не се директно поврзани со нејзиниот опстанок. Како таква, транзицијата создава општи претпоставки за мобилизација на незадоволните или маргинализираните групи.⁵

Фундаментална потреба за политичка мобилизација на етничките групи е јасно формиран идентитет кој го делат членовите на етничката заедница, го прифаќаат и го одржуваат. Етничкиот идентитет, како сите идентитети, е зависен. Тој покажува свесност за колективниот идентитет којшто се состои од атрибути како заедничка историја, традиции, култура и јазик. За најголемиот број луѓе етничката припадност е еден од најважните, ако не и најважниот маркер на идентитетот. Според зборовите на Јозеф Ротшилд голема предност на етничкиот идентитет над другите маркери на личниот идентитет е „неговата способност да ги подигне и ангажира најинтензивните, најдлабоки и лични емоционални чувства“.⁶

Индивидуалноста може да има повеќе од еден идентитет, кои можат да се манифестираат во различни околности. На пример, лицето може да се смета себеси за етнички Германец, член на германската нација и Европеец. Движењето преку идентитетите во најголема мера зависи од степенот на важност која им се припишува на референтните групи, етничката група или нацијата. Наспроти тоа важноста е детерминирана од состојбата која владее на макро и микро рамниште. Надворешниот контекст и јавниот дискурс

³ Види: Ulf Hedetoft, (ed.), *Political Symbols, Symbolic Politics*, Brookfield, Vt.: Ashgate, 1998.

⁴ Varany, op. cit. pp. 78-107.

⁵ Ibid.

⁶ Joseph Rothschild, *Ethnopolitics: A Conceptual Framework*, Columbia University Press, New York, 1981, p. 60.

имаат најголемо влијание во одредувањето на идентитетот. Важноста, меѓутоа е „zero-sum“ состојба, кога идентитетот на една група станува многу важен, тоа се постигнува на сметка на идентитетите на другите групи. Ако важноста на еден идентитет е сè поголема тогаш важноста на другите ќе биде сè помала. Ако ја следиме оваа логика, влијанието меѓу различните групи, не идентитетите, е такво што кога еден етнонационализам расте, групите коишто не се дел од тој етнонационален концепт ќе се мобилизираат против него. Надворешната интервенција го забрзува овој процес.⁷

Накратко, силниот етнички идентитет е суштествена претпоставка за етнополитичка мобилизација. Понатаму, ефективното водство на групата и организацискиот профил позитивно придонесуваат за мобилизацијата. Програмата, финансиските ресурси, комуникациите и симболите можат да бидат многу важни за мобилизацијата, но мобилизацијата може да биде спроведена и ако тие отсутствуваат.⁸ Меѓутоа, етничкиот како еден ултимативен бинарен маркер остава малку простор за маневар меѓу линиите, за „меѓурелациски врски“, за менувањето на политички сојузници. Политичкиот простор ексклузивно дефиниран во етничка смисла е статичен и нефлексибилен и честопати неспособен да се соочи со комплексната политичка, социјална и економска динамика на современите општества. Да се легитимизираат етничките политики повикувајќи се на националистичка мобилизација може да биде контрапродуктивно долгорочно гледано.

Секуритизација на малцинските права

Социеталната безбедност, според Бери Бузан, е еден од петте елементи на безбедноста, додека другите елементи се: воената, политичката, економската и безбедноста на животната средина.⁹ Сите овие елементи се сметаа како изворни елементи на државната безбедност: „општеството“ е само еден елемент каде што државната безбедност може да биде загрознена. Меѓутоа, подоцна во книгата *Идентитет, миграција и новата безбедносна агенда во Европа*, Копенхагенската школа¹⁰ го реконцептуализираше својот петдимензионален приод кон безбедноста на Бузан: „општеството“ се смета како дел од

⁷ Nikolaos Zahariadis, "External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia", во *Political Science Quarterly*, Volume 118, Number 2, 2003, pp. 259-279.

⁸ Barany, op. cit., pp. 78-107.

⁹ Социеталната безбедност беше промовирана од страна на Бери Бузан во неговата книга: *People, States, Fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner 2nd edn, 1991.

¹⁰ Терминот „Копенхагенска школа“ за првпат беше употребен од страна на Бил Мек Свини во неговиот труд: "Identity and security: Buzan and the Copenhagen school", во *Review of International Studies* 22 (1996), pp. 81-93.

државната безбедност, но и како „референтен објект“ на безбедноста. Сега постои „дуалност на државната и социеталната безбедност - претходното имајќи го суверенитетот како свој ултимативен критериум, и поновото кое упатува на грижите околу идентитетот.“¹¹ Додека опстанокот на државата зависи од одржувањето на нејзиниот суверенитет, опстанокот на општеството зависи од одржувањето на неговиот идентитет. Бузан и Вивер тврдат дека прашањето за опстанокот на општеството е прашање за неговиот идентитет. Во овие услови, Вивер ги дефинира „општествата“ како: политички значајни етнички/национални и религиозни групи кои можат да оперираат како дистинктивни референтни објекти на безбедноста во меѓународниот систем. Ако ја прифатиме дефиницијата за општествата како „индивидуалци кои се идентификуваат себеси како членови на заедницата“¹² оваа опсервација е аналитички точна.

Вивер ја дефинира социеталната безбедност како: „способноста на општеството да го зачува својот есенцијален карактер во променети услови и можни или актуелни закани“.¹³ Конкретно, таа се однесува на способноста да се обезбедат соодветни услови за развојот на традиционалните особености на јазикот, културата, религијата, националниот идентитет и обичаите. Тој предлага, за подобро разбирање, да се изучува процесот кога групата го чувствува својот идентитет загрозен. Ако ја прифатиме оваа дефиниција тогаш законите кон овие вредности почесто доаѓаат од владиниот апарат во рамките на државата отколку од владите на странските држави. Внатрешните закани по општествата се симптоматични за слабите држави во кои социеталните идентитети и владиниот апарат работат едни против други.

Социеталната безбедност не е социјална безбедност. Референтен објект на социеталната безбедност е општеството. Во случајот на нација-држава, разликата е мала помеѓу чистата дефиниција на државната безбедност и новата, многу покомплексна на државната безбедност во однос на социеталната безбедност. Меѓутоа, во многу други случаи кога разликата е витална, односно кога нацијата и државата не коенцидираат, безбедноста на нацијата (општеството) честопати ја зголемува небезбедноста на државата.¹⁴ Попрецизно, ако државата има хомогенизирачка „национална“ програма, нејзи-

¹¹ Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup and Pierre Lemaitre: *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, London, Printer, 1993. p. 25.

¹² Ibid, p. 24.

¹³ Ibid, p. 6.

¹⁴ Во многу анализи под терминот општества се подразбира: „нации“, „народи“, „национални малцинства“ или „етнички групи“.

ната безбедност по дефиниција ќе биде во конфликт со социеталната безбедност на „националните“ проекти на другите заедници во државата.¹⁵

Така, грижите за социеталната безбедност се однесуваат на какви било закани кои ќе го загорозат идентитетот на единицата. За Бузан, законите по социеталната безбедност можат да се случат преку „значителната употреба на репресивни мерки насочени кон изразувањето на идентитетот“, коишто можат да вклучуваат „забрана за користење на јазикот, имињата и облеката, преку затворање на верски објекти, до депортација или убивање на членовите на заедницата“.¹⁶

За одбрана на социеталниот идентитет Копенхагенската школа препознава дека „за општествата кои се под закана, еден едноставен одговор е да се зајакне социеталниот идентитет. Тоа може да биде направено со користењето на културолошки средства за да се зајакне социеталната кохезија и дистинкција и да се осигура ефективна репродукција на општеството“.¹⁷ Вивер внимателно ја анализира динамиката на заканата пришто забележува дека културата може да биде одбранета „со култура“, додавајќи дека „ако еден идентитет е под закана.....одговорот е зајакнување на постоечкиот идентитет. Во тој случај, последователно, културата станува безбедносна политика“. Заради тоа, најверојатен одговор на ваква закана е да се одбранат или да се повратат средствата и практиките кои овозможуваат изразување и континуитет на групниот идентитет.

Кога грижите за социеталната безбедност се разгледуваат во рамки на концептот за секјуратизација, одбраната на социеталниот идентитет се смета за дискурс кој му е по-

¹⁵ Примерот на државите кои настанаа по распадот на поранешна Југославија покажува дека кога нацијата и државата се совпаѓаат, во најголем дел, како на пример во релативно хомогената Словенија, внатрешниот етнички конфликт беше одбегнат. Таму каде што републиките беа повеќенационални или бинационални, како во Хрватска, Босна и Херцеговина, Србија и Македонија се јавија сериозни проблеми за инклузивноста или ексклузивноста на тоа што ја сочинува нацијата. Некои од државите – Босна и Херцеговина, Србија – се фрагментираа поради проблемите со етничкото (идентитетот) и соодветните политички форми да се одржи новата држава. Ексклузивниот национален идентитет на доминантната националност во етничките мешаните држави веројатно ќе води до меѓуетничко насилство и ќе ја уништи државата (Србија); високо кохерентниот национален идентитет во една етничко хомогена република може да придонесе за една успешна транзиција (Словенија); и ексклузивните и натпреварувачки национални идентитети во една етнички поделена република ќе резултира со слаба и фрагментирана држава (Босна и Херцеговина).

¹⁶ Barry Buzan, "Societal Security, State Security and Internationalisation", во Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Printer, London, 1993, p. 43.

¹⁷ Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, "Societal Security and European Security", во Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Printer, London, 1993, p.191.

тенцијално ставен на располагање на безбедносниот актер. Така говорот за социеталната безбедност ќе го претставува јазикот за егзистенцијалната закана даден како прашање за идентитет во име на колективитетот (општеството). Па оттука, јазикот на социеталната безбедност е јазикот на малцинските права. Следствено, за да се десекјуратизира социеталниот сектор потребно е јазикот кој го мобилизира колективниот идентитет да биде заменет.¹⁸

Социеталната безбедносна дилема

Посен пишува за безбедносната дилема во еден етнички конфликт која е честопати одредена од безбедносниот вакуум засилен не само со механизмите на војната, туку и со колапсот на голема или империјална регионална сила. Ваквата геополитичка флуидност не само што создава перцепции за продолжеток на законите, туку, исто така, е единствена можност за некои етнички групи да ја зајакнат сопствената безбедност на сметка на безбедноста на другите. Како резултат на тоа, според него, сè додека структуралната состојба на теренот овозможува перцепции за укажаната можност за добивање поголема моќ, непријателските страни ќе преферираат да го продолжат конфликтот наместо да го разрешат.¹⁹

Најголема закана по безбедноста на една држава доаѓа од натпреварувањето на идентитетите во рамките на државата. Законите се појавуваат кога идентитетите се меѓусебно исклучиви. Меѓутоа, не сите социетални идентитети се натпреваруваат меѓусебно. Идентитетите кои не се меѓусебно исклучиви би требало да бидат способни да коезистираат. Но, во практиката законите можат да бидат перцепирани ако пошироко распространетиот идентитет е перцепиран како доминирачки. Под претпоставка дека тензиите околу идентитетот и територијата се случуваат помеѓу општествата, ние можеме, по аналогија на меѓународната политика да зборуваме за социетална безбедносна дилема заклучува Бузан. На овој начин, отварајќи ја можноста за „безбедносната дилема“ Бузановото ангажирање во овој теориски концепт е повеќе или помалку недовршено.²⁰

¹⁸ Stefan Wolff, "Beyond Ethnic Politics in Central and Eastern Europe", во *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Issue 4, 2002, p. 1-20.

¹⁹ Barry Posen, "The Security Dilemma and Ethnic Conflict", in *Survival*, Vol. 35, No. 1, 1993, p. 27-38.

²⁰ Согласно анализите за безбедносната дилема во етничкиот конфликт поверојатно е дека насилството ќе еруптира дури ако има и прекин на огнот, договор или мировна мисија која времено ги спречила насилствата ако негативните перцепции за еден кон друг на непријателите не се значително променети, особено ако историјата на конфликтот е свежа и сè уште трае. Обновувањето на непријателствата ќе биде уште поверојатно ако опонентите видат можност за евентуално редефинирање на границата.

Меѓутоа, фундаментално, состојбата на субдржавно ниво е различна од состојбата во меѓународниот систем. Причината е дека на меѓудржавно ниво постои авторитетот на државата и нема целосна анархија, меѓутоа, на внатрешно ниво ситуацијата е сосема поинаква. Ако субсоциеталните групи ги гледаат работите поинаку отколку мнозинството, Бузан и Вивер не нудат критериум по кои ќе се просудува и ќе се решаваат недоразбирањата. Кој ќе зборува во име на општеството и кој ќе суди за законите?

Социетална безбедносна дилема постои кога акциите на едно општество, во обидот да ја зголеми својата социетална безбедност (зајакнување на сопствениот идентитет), предизвикува реакција на второто општество, која, на крајот, ја смалува социеталната безбедност на првото општество (слабеејќи го неговиот идентитет). Согласно логиката на безбедносната дилема, претпоставката за „најцрното сценарио“ провоцира процес за акција и реакција меѓу инволвираните општества.²¹

Ова сценарио Кенет Боулдинг го опишува како „два различни типа на некомпатибилност“.²² Првиот може да се нарече „реална“ некомпатибилност и вториот „илузорна“ некомпатибилност. Првиот егзистира кога безбедноста на двете страни не може да биде реализирана. Ако моите безбедносни потреби предизвикуваат твоја небезбедност, тогаш нашите безбедносни потреби се јасно некомпатибилни. Втората се поврзува со состојбата кога безбедноста на обете страни е можна само ако тие можат тоа да го видат. Ова се темели на мисперцепцијата. Двете страни погрешно го перцепираат тоа што на другиот му е потребно за да го обезбеди сопствениот идентитет. Обата актери не успеваат тоа да го осознаат: секоја страна е несвесна дека таа му создава небезбедност на другиот. Ова имплицира дека безбедноста за двете страни може да биде постигната ако тие можат да ја разберат состојбата во која се наоѓаат. Оттука ние може да зборуваме за компатибилноста/некомпатибилноста на социеталните безбедносни потреби на општествата.

Социеталната безбедност може да биде набљудувана како важна компонента на државната безбедност, но само како компонента и интегрален дел, но не и како дистинктивен референтен објект во меѓународниот безбедносен систем. Ако општеството не е

²¹ Кога зборуваме за социеталната безбедност во одредена држава тогаш треба да имаме предвид дека таа влијае и на регионалната безбедност. Со други зборови, кога ги анализираме социеталните безбедносни проблеми во одредена држава тоа треба да го правиме набљудувајќи ги перцепциите и грижите на другите, коишто се така поврзани да националните безбедносни проблеми не можат рационално да се анализираат еден без друг. Социеталната безбедносна дилема може да егзистира и на меѓудржавно рамниште исто така, меѓутоа, многу е помалку веројатно дека тоа ќе предизвика војна. Мисперцепцијата меѓу државите најверојатно ќе предизвика пречки во нивната соработка.

²² Kenneth Boulding, "National Images and International Systems", во James N. Rosenau (ed.), *International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research Theory*, Free Press, New York, 1969, pp. 429-30.

безбедно во рамките на државата, целата држава ќе биде нестабилна. Државата во која општествата и владата имаат различни цели е слаба како држава и може да опстојува како „нечесна држава“, ако владата ја одбива соработката со меѓународната заедница (пример, Србија во времето на Милошевиќ), или како „лабораторија на меѓународната заедница“²³, ако владата некритички целосно ја прифаќа соработката со меѓународните организации (примерот со Македонија). Посакувано решение е да се најде баланс (случајот со Естонија) помеѓу влијанието на меѓународната заедница и националниот интерес. Според Мерје Кус, Естонија се обидува да го направи „крајно селективно и флексибилно влијанието за про и контра аргументи за ЕУ промовирајќи ја Естонија како европска од една страна, а од друга страна минимизирајќи го влијанието на странските институции во врска со државјанството и малцинските човекови права во Естонија.“²⁴

Заштитата на националниот идентитет и интеграцијата во евроатлантските супранационални институции не е едноставна задача. Тие можат да коегзистираат ако не се спротиставени. Силниот надворешен интерес ја става владата во тешка позиција. Од една страна, успешните влади ги следат препораките од ОБСЕ и ЕУ. Додека од друга страна, тие се соочуваат со критика од опозицијата дека им се во „рацете“ на овие институции.

Дали е возможна десекјуритизација на малцинските права?

Во контекст на малцинските права, меѓутоа, потребата на дел од малцинството (а понекогаш, исто така, и на мнозинството) за посебност на групата го блокира отстранувањето на јазикот на малцинските права заради тоа што јазикот на индивидуата е потчинет на јазикот на колективитетот. Со други зборови, како е можно да се изврши десекјуритизација преку деконструкција на идентитетот кога истовремено малцинството и мнозинството многу често се борат за хранење на посебноста на колективитетите?

Оттука Пол Рое заклучува „дека десекјуритизацијата на малцинските права логички гледано е невозможна“.²⁵ Заради тоа тој предлага да се земат предвид алтернативните начини за справување со прашањето за секјуритизацијата: ако малцинските права не можат секогаш да бидат „трансформирани“, тогаш веројатно наместо тоа тие понекогаш можат да бидат „менаџирани“. Во таа смисла менаџирањето се однесува на „разумна“

²³ Овој термин е користен од страна на Malvern Lumsden во: *Peacebuilding in Macedonia (Searching for Common Ground in Civil Society)*, International Peace Research Institute, Oslo, 1997, p. 7.

²⁴ Merje Kuus, "European Integration in Identity Narratives in Estonia: A Quest for security", *Journal of Peace Research*, vol. 39, 1(2002), p. 102.

²⁵ Paul Roe, "Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization", *Security Dialogue*, vol. 35, no. 3, September 2004, p. 290.

секјуратизација, за „рационална“ (не ирационална) секјуратизација. Кога ќе се случи социеталната безбедносна дилема, менаџирањето се однесува за нивна „митигација“ а не „трансцендација“. Според него, менаџирањето може да ги „нормализира“ малцинските права во смисла на правење обид за регулирање на малцинско-мнозинските односи преку полиберални и демократски форми. За ваква стратегија, потребно е недвосмислено прифаќање на тезата дека двете страни имаат автентични безбедносни грижи. Заради тоа, стратегијата треба да ја помести состојбата од состојба на небезбедност (недоволна одбрана) во состојба на безбедност (доволна одбрана). Рое тврди дека малцинството ќе се чувствува сигурно „кога одредени одредби/закони/механизми се воспоставени кои ќе го гарантираат неговото постоење“ (во идентитетска смисла), додека слично „мнозинството, исто така, може да се чувствува безбедно ако знае дека малцинството ќе работи (политички, економски и, исто така, социетално) во постоечките државни рамки.“²⁶

Зборувајќи за малцинските права, Кимлика забележува дека додека на Запад барањата на малцинствата се оценуваат од аспект на праведноста во голем дел на Централна и Источна Европа тие се поврзуваат со безбедноста. И уште поважно, дискурсите за праведност и за безбедност „се движат во различни правци“. Па така безбедносниот дискурс ефективно го затвора просторот за малцинските права да бидат разгледувани од аспект на праведноста. Кимлика тврди дека разликата во становиштата, меѓу праведноста (во Западна Европа) и безбедноста (во Источна Европа) може, сама по себе да биде контроверзна. Затоа Кимлика дава аргументи дека најефективна стратегија за зајакнување на малцинските права во оваа ситуација е „да се десекјуратизира дискурсот... да се доведат луѓето во состојба да размислуваат попрво за малцинските барања од аспект на праведност/еднаквост, отколку од аспект за лојалност/безбедност.“²⁷ Кимлика нагласува дека, иако виртуелно сите либерални демократии се обидуваат да шират единствена социетална култура во рамки на нивната територија, потребно е владините политики да охрабруваат одржување на две или повеќе социетални култури во рамки на државата. Формата на поддршка која се дава може да варира во зависност од состојбата. Тоа може да вклучува поддршка за образование на малцинството на мајчин јазик, користење на малцинскиот јазик во јавната администрација, за именување на улиците и

²⁶ Ibid.

²⁷ Will Kymlicka, "Justice and Security in the Accommodation of Minority Nationalism: Comparing East and West", unpublished paper; to appear in Alain Dieckhoff (ed.), *Nationalism, Liberalism, and Pluralism*, New York (forthcoming) cited by Paul Roe, "Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization", *Security Dialogue*, vol. 35, no. 3, September 2004, pp. 279-280.

употреба во медиумите, давање религиозни права, културни права дури и политичка автономија.²⁸

Ако се потсетиме на она што Бузан го има напишано за можните закани за национално дефинираните идентитети, ние можеме да гледаме на мултикултурните политики како на нешто што е спротивно на политиките кои создаваат социетални закани. Заради тоа, ако владините политики се темелат на мултикултурните идеи и тие идеи се широко поддржани од мнозинството, тогаш претставниците на националното малцинство не мораат да го секјуритизираат нивниот идентитет за да ги уживаат посебните малцински права. На тој начин десекјуратизацијата на малцинските права бара промена од националистичка, монокултурна практика кон мултикултурна политика. Ако оваа промена во практиката не е придружена со промена во идентитетскиот дискурс, може да се очекува дека новата политика нема да трае долго. Со други зборови, идентитетите и практиките се меѓуповрзани.²⁹

Изнесувајќи го она што тој го опишува како „интеркултурен дијалог“, Парек се обидува да ги одбегне пропустите на постоечките мултикултурни приоди. Парек своето објаснување го темели на премисата дека славењето на различноста може да ја охрабри разликата и, исто така, неговата сегрегација може да доведе до конфликт. Затоа, она што тој го предлага е тип на мултикултурализам во кој секој ги почитува законите и вредностите на нацијата-држава, но каде што различните културни форми се сепак одржливи. Ваквиот „интеркултурализам“ се чини дека промовира некој вид меѓусебно позајмување меѓу културно дефинираните групи. Јас ќе земам нешто од тебе, ти ќе земеш нешто од мене. На крајот, ние создаваме нешто ново за нас двајцата, но ние сè уште задржуваме доволно од тоа што нè прави нас различни. Овој процес, исто така, може да се смета за „акуртулизација“ – побенигна форма на асимилацијата, каде што членовите на една заедница се приспособуваат (тие не се присилени да се приспособуваат) кон културата на другиот.³⁰

Стефан Вулф наведува дека националната мобилизација, без разлика дали се случува кај дел од малцинството или мнозинството, секогаш има една ексклузивна агенда и

²⁸ Will Kymlicka, "Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe", во Will Kymlicka & Magda Opalski, (ed.), *Can Liberal Pluralism be Exported?: Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2001, pp. 13-105.

²⁹ Barry Buzan, "Societal Security, State Security and Internationalisation", во Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter, London, 1993, pp. 41-58.

³⁰ Bhikhu Parekh, *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*, Macmillan, London, 2000.

на тој начин речиси неизбежно создава производи дијаметрално спротивни на она за што Кимлика се залага, имено „значителен прогрес на односите меѓу државата и малцинството“. Во неговите анализи за динамиките на меѓуетничките односи во Централна и Источна Европа тој попрво се залага за деетнизација на секојдневните политики, отколку за легитимација на националната мобилизација. Ако политичките проблеми не добиваат етничка димензија, тие ќе почнат да ја губат нивната безбедносна релеванност: деетнизацијата ќе продолжи со десекјуритизацијата на политичкиот простор. Таму каде што безбедносните проблеми се објаснуваат со етничка терминологија легитимацијата на националната мобилизација е многу веројатна дури и ако постојат одредени можности за легитимација на мобилизација по етничка линија, безбедносните проблеми, особено ако се потенцијално поврзани со територијалниот интегритет и националниот суверенитет, многу тешко ќе го изгубат сензитивното. Па така, најголем предизвик за фундаментална промена во јавното мислење не е прифаќањето на националната мобилизација туку да се прифати потребата за реформи кои ќе ја направат националната мобилизација непотребна. Тоа ќе бара, според него, мнозинството да ја прифати одговорноста за заштита и интеграција на малцинствата. На крајот, тој додава, „демократијата е успешна, меѓу другото, заради ветувањето дека мнозинството нема да ја злоупотреби својата позиција и ќе донесува одлуки кои, исто така, ќе ги рефлектираат интересите на малцинствата“. Тоа, исто така, ќе значи дека малцинствата (и нивните надворешни патрони) ќе ги усогласат нивните барања и ќе бидат многу пофлексибилни во начините на кои ќе се обидуваат да ги остварат нивните легитимни барања.³¹

Мати Јутила наведува дека десекјуритизацијата на малцинските права не е едноставно создавање можности за регулирање на малцинските права на темелот на човековите права, на пример, наместо на безбедноста, туку тоа е, исто така, „создавање можности за инкорпорирање на прашањето за малцинските права во обидот за алтернативно формирање на политичката заедница“. Јутила нуди аргументи дека процесот на деесејуритизација на малцинските права на тој начин е процес на реконструкција на идентитетите. Разбирањето на идентитетите како отворен процес ја отвора теоретската можност за ова. Во практиката, може да биде тешко да се создаваат содржини во кои приказните на различните национални групи се раскажуваат на начин на кој тие не се закана едни за други. Меѓутоа, ако состојбата се „нормализира“, тогаш тоа може да биде случај кога преговарањето и флексибилноста на идентитетите е повторно зголемена.³²

³¹ Wolff, *op. cit.*, pp. 1-20.

³² Matti Jutila, "Desecuritizing Minority Rights: Against Determinism", *Security Dialogue*, vol. 37, no.2, June 2006, pp. 167-185.

Десекуратизацијата на малцинските права подразбира раскажување на приказни за мнозинството и малцинствата на таков начин што тие групи не се исклучуваат една со друга од политичката заедница. Државата е претставена како држава на и држава за две или повеќе национални или етнички дефинирани групи. Да се промени приказната и да се добие поддршка за новата содржина може да биде тешко, дури практично невозможно во постконфликтен контекст, меѓутоа тоа не е засекогаш невозможно. Дobar пример за реконструкција на националните односи може да биде Естонија. Пами Алто ги проучувал дискурсите („безбедносно/идентитетските проблеми“) во кои се конструирани односите меѓу етничките Естонци и „Русофоните“. Тој заклучува дека, иако дискурсот од деведесеттите години на минатиот век кој ги презентира меѓуетничките односи од аспект на закани и безбедност е сè уште широко присутен во општеството новиот дискурс на десекуратизација станува сè поважен во новиот стратeгиски контекст.³³

Најдемократските системи на владеење, особено оние коишто имаат долгорочна стабилност, се темелат на компромис и консензус. Во етнички шареноликите општества, компромисот може да биде најден дали преку воспоставувањето на политички релевантни етнички идентитети, или преку нивно политичко релативизирање и преку градењето на демократски политички простор за прашањата коишто не се поврзани со етничкиот идентитет. Првиот приод може да биде потребен за времени периоди на транзиција, особено по насилни етнички конфликти, кога основните физички и други безбедносни потреби на различните групи остануваат високо на агендата за членовите на групата и нивните политички претставници. Градењето институции кои им служат на партикуларистичките агенди на индивидуалните елити е, исто така, честопати полесно ако тоа ѝ обезбедува на дадената елита доволно лично охрабрување да потпишат договор којшто ќе им обезбеди моќ, престиж и доход. Така, овој пат може да биде најбрз и понекогаш единствен начин да се воспостави мир меѓу конфликтните групи. Проблемот, меѓутоа, е што градењето институции врз етничките идентитети е погубен за општествата на долги патеки и ја легитимира националистичката мобилизација. Ова самото по себе неизбежно води кон обновување на насилниот конфликт. Меѓутоа, организирањето на политичкиот простор околу етничките идентитети секогаш ќе биде полесно за малцинските и мнозинските национализми да го задржат просторот и да ги мобилизираат своите респективни групи едни против други.³⁴

³³ Aalto Pami, "Revisiting the Security/Identity Puzzle in Russo-Estonian Relations", во *Journal of Peace Research*, vol. 40, no. 5, 2003, pp. 573-591.

³⁴ Wolff, op. cit., pp. 1-20.

Наместо заклучок

Точно е дека без барањата за посебен идентитет, малцинствата не можат да бараат посебни јазични права или културна автономија, која ја формира основата за малцинските права. Но, исто така е точно дека потребата за посебен малцински идентитет самата по себе не претставува некој вид безбедносен проблем. Јазикот на безбедноста секогаш е поврзан со начинот на кој референтниот објект е дефиниран. Десекуритизацијата на малцинските права е невозможна единствено во општеството кое е дефинирано на таков начин што вклучува само една национална група која ги смета контактите со сите други етнички групи како закана. Постојат групи во секоја земја кои се обидуваат да ја презентираат „нивната“ држава како држава на единствено „нивната“ нација, но етнонационалистите не се единствените кои имаат право да ги раскажуваат приказните на политичката заедница. Приказните на мнозинствата и малцинствата можат да бидат раскажувани на таков начин што тие нема да ги исклучуваат едните или другите од политичката заедница. Но вистинското прашање е, кој ќе ги иницира овие нови приказни? Како и во случајот со идентификувањето на закани и секуритизацијата на социеталниот сектор, во принцип кој било може да ја започне новата приказна и да биде актер на десекуритизацијата. Ако нема гласови кои зборуваат за закани во идентитетска смисла, или ако таквиот говор не е прифатен од релевантна публика, објектот не е секуритизиран. Ова е, исто така, точно за малцинствата. Дебатите за малцинските прашања не се секогаш од итна природа или поприоритетни од другите политички или економски дебати. Малцинските права не се секогаш прашање „да се биде или да не се биде“.

Етничкиот идентитет, иако општествено конструиран, е главен мобилизирачки фактор во етничките конфликти, и како таков останува многу релевантен и виден од страна на членовите на групата и политичките елити како загрозен од другите во периодот по етничкиот конфликт. Чувството на закана, т.е. социеталната безбедносна дилема, влијае на политичките елити и населението. Меѓутоа, ако мировниот процес е успешен во справувањето со перцепираните некомпатибилности, чувството на закана по извесно време треба да исчезне и интеракцијата меѓу етничките групи и елити треба да резултира со помирување означено со заемно прифаќање, доверба и промена на негативните перцепции на едните кон другите.

Користена литература

- Barany Zoltan, "Ethnic mobilization in the postcommunist context: Albanians in Macedonia and the East European Roma", vo Zoltan Barany and Robert G. Moser (edited), *Ethnic politics after communism*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2005.
- Boulding Kenneth, "National Images and International Systems", vo James N. Rosenau (ed.), *International Politics and Foreign Policy: A Reader in Research Theory*, Free Press, New York, 1969.
- Buzan Barry, "Societal Security, State Security and Internationalisation", vo Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Printer, London, 1993.
- Hechter Michael and Levi Margaret, "Ethno-Regional Movements in the West" vo John Hutchinson and Anthony D. Smith (ed.), *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 1994.
- Hedetoft Ulf (ed.), *Political Symbols, Symbolic Politics*, Brookfield, Vt.: Ashgate, 1998.
- Jutila Matti, "Desecuritizing Minority Rights: Against Determinism", *Security Dialogue*, vol. 37, no.2, June 2006.
- Kuus Merje, "European Integration in Identity Narratives in Estonia: A Quest for security", *Journal of Peace Research*, vol. 39, 1(2002).
- Kymlicka Will, "Justice and Security in the Accommodation of Minority Nationalism: Comparing East and West", unpublished paper; to appear in Alain Dieckhoff (ed.), *Nationalism, Liberalism, and Pluralism*, New York (forthcoming) cited by Paul Roe, "Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization", *Security Dialogue*, vol. 35, no. 3, September 2004.
- Kymlicka Will, "Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe", vo Will Kymlicka & Magda Opalski, (ed.), *Can Liberal Pluralism be Exported?: Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- Lumsden Malvern, *Peacebuilding in Macedonia (Searching for Common Ground in Civil Society)*, International Peace Research Institute, Oslo, 1997.
- Pami Aalto, "Revisiting the Security/Identity Puzzle in Russo-Estonian Relations", vo *Journal of Peace Research*, vol. 40, no. 5, 2003.
- Parekh Bhikhu, *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*, Macmillan, London, 2000.
- Posen Barry, "The Security Dilemma and Ethnic Conflict", in *Survival*, Vol. 35, No. 1, 1993.
- Roe Paul, "Securitization and Minority Rights: Conditions of Desecuritization", *Security Dialogue*, vol. 35, no. 3, September 2004.
- Rothschild Joseph, *Ethnopolitics: A Conceptual Framework*, Columbia University Press, New York, 1981.

- Waever Ole, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, "Societal Security and European Security", vo Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup & Pierre Lemaitre, *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Printer, London, 1993.
- Wolff Stefan, "Beyond Ethnic Politics in Central and Eastern Europe", vo *Journal on Ethnopolitics and Minority Issues in Europe*, Issue 4, 2002.
- Zahariadis Nikolaos, "External Interventions and Domestic Ethnic Conflict in Yugoslav Macedonia", vo *Political Science Quarterly*, Volume 118, Number 2, 2003.